

RECERCA

48

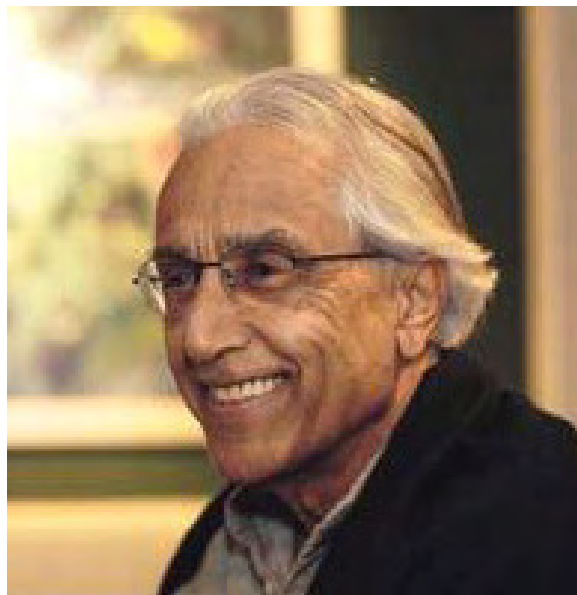

LA JOIA

«LA JOIA»

Raimon Panikkar

En la celebració del mil·lenari de l'ermita de sant Martí de Montnegre, el 8 de novembre de 1998, en Raimon Panikkar va acceptar gentilment compartir amb nosaltres la pregària i la conversa. Ara, en ocasió de la seva mort, ens sembla adient posar al vostre abast la conferència que ens va regalar en aquella avinentesa, i que ja havíem publicat a RECERCA 20.

Fa uns quants anys, en un lloc del sud de l'Índia, un d'aquests científics indis, envoltat d'honors, deia ple d'orgull: «Ara ja podem estar satisfets i contents perquè l'home ha posat un peu sobre la Lluna». Un d'aquells «analfabets» pagesos que l' escoltava sembla que no estava gaire satisfet d'aquesta feta, i va dir amb aquest plural no majestàtic, sinó de comunitat, que és comú a totes les llengües de l'Índia: «Però nosaltres estem molt més contents perquè un Déu ha posat els peus sobre la terra». I a vegades ho oblidem.

Si la religió no és font de joia poca cosa és.

Permeteu que comenci amb un mea culpa. Com que s'ha fet propaganda d'aquest llibre, *Les Icones del Misteri*¹, en vaig a fer una mica de crítica. Perquè té un defecte... me'n vaig adonar després. Jo ho tenia tan arrelat, tan endins, que no vaig sentir la necessitat de parlar-ne, i aquest llibre té un defecte..., me'n penedeixo, i ara aquí davant de vosaltres me'n confesso. En un dels capítols: «Llocs privilegiats de l'experiència de Déu», potser enlluernat per la màgia del número 3, em vaig quedar amb el 3, i em

vaig oblidar potser del primer lloc privilegiat. Vaig oblidar-me'n, perquè ja n'estava massa ple, però potser també perquè en l'ambient en què vivim està bastant abandonat.

Un lloc, per no dir «el» lloc privilegiat per a trobar Déu és la joia, és l'alegria, és l'amor.

Recordem la dita: «Un santo triste es un triste santo». En vaig publicar un llibret a Montserrat: *La joia pasqual*.

No és cert que els cristians tantes vegades es diverteixen amb un complex de culpa? No és veritat que quan jo m'ho passo bé sembla que ja m'hagi distret? Comprenc que exagero un xic, comprenc que la joia no vol dir el mateix que el plaer, i que el plaer no vol dir el mateix que la sensualitat... Però ens oblidem del més fonamental! El primer nom de Déu en les tradicions que aquí, a l'Occident, molts encara anomenen paganes, és *ânanda*, joia, felicitat... Si Déu no és la font de felicitat, si la religió no és la deu d'on surt la meva pau i tranquil·litat i alegria del viure, malgrat els defectes meus i els dels meus voltants, només és un «triste Dios».

El lloc privilegiat per a trobar Déu és l'alegria, és la joia... Si parlés en grec, o si traduís directament l'Evangeli de l'Anunciació, en el text diu l'Àngel a Maria: «Plena de joia». Gràcia i joia és la mateixa paraula grega. I encara n'hi ha d'altres de relacionades: agradable, graciós, gratuït... Plena de joia, Maria plena de joia, *kekharitômênê*...

Hi ha el setè pecat capital -jo no sé si ara els nens ho estudien a l'escola-, del qual, per cert, se'n fa també una traducció que no reflecteix prou bé l'original. Ens havien dit que el setè pecat capital és la peresa. És una traducció unilateral (no dic falsa perquè no hi ha res de completament fals en aquest món -no exagerem,

tampoc-, com el mal absolut tampoc no existeix, ni la veritat absoluta tampoc no existeix). Es tracta, doncs, d'una traducció unilateral d'una paraula llatina, *acedia*, provinent del grec, que vol dir tristesa. El setè pecat capital és estar trist, és el pecat existencial de dir, no amb paraules, sinó amb la nostra actitud: Déu creador, omnipotent, mira quin desastre has fet! I, en conseqüència, joestic així de malament. És una acusació contra Ell. La tristesa és un pecat capital, l'alegria és una virtut teologal.

Déu és font d'alegria; i quan joestic content, en el sentit profund de la paraula, toco Déu, que és joia.

Si el meu cor no és pur, cauré en allò que els medievals en deien l'*amor curvus*, la concupiscència, l'amor només per a mi, que comença per no ser ni tan sols amor. L'amor que no dóna, que no vol, que no salta de joia, és concupiscència. Ja no és amor; és una altra cosa. Quan el nostre cor no és pur, aleshores és quan ens divertim amb complex de culpa, aleshores és quan no fruïm de la plenitud de la vida. «Els purs de

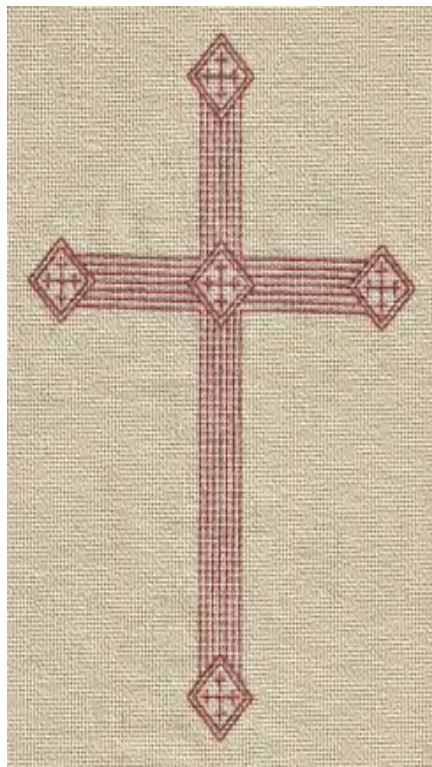
cor veuran Déu»(Mt 5,8), ens ha estat dit.

No oblidem que tot viu *de, per i dins* Déu. No és que Déu sigui la font de la vida, Déu és vida! «*En ell era la Vida*», diu sant Joan i posa en llavis de Jesús: «*Jo he vingut perquè tinguin vida i vida amb plenitud!*»

I això no és incompatible amb el mal de queixal o amb el fet que jo pateixi i que comparteixi els sofriment de tota aquesta humanitat que en diem el «Tercer Món» (que n'hauríem de dir dues terceres parts del món), que sofreix i pateix per estructures intrínsecament injustes, de les quals nosaltres som coresponsables almenys.

La joia no és incompatible amb un cert dolor: això és el miracle de la vida.

No voldria ara fer gaires elucubracions entrant en altres tradicions, però penso en un aspecte fonamental de l'espiritualitat budista: el *bodhisattva* és aquell que, arribant a la plenitud, ha arribat a la joia, ha arribat a la il·luminació, però sentint (amb tots els sentits de la paraula «sentir») que el món encara no hi ha arribat, renuncia la fruïció egoïsta d'aquest plaer, per quedar-

se sobre la terra i ajudar els seus semblants. I això s'explicava 600 anys abans de Crist! A vegades ens pensem que tenim el monopoli de la veritat.

La plenitud de la vida és estar ple de joia, de gratitud i d'alegria, i al mateix temps estar obert i sensible al sofriment del món que m'envolta, sense deixar-me'n arrossegar.

Si jo no tinc una mà fora del riu, m'ofegaré amb el que vull salvar. Si tinc una mà fora del riu, podré ajudar la persona que s'està ofegant. Aquesta espiritualitat d'una joia plena i serena compatible no sols amb els meus petits mals, sinó amb el mal del món, és el que diem que és el missatge cristià: «Evangeli, Bona Nova, Nova alegre i que alegre...»

Recordo un monjo benedictí que explicava la resurrecció a un monjo zen. Era un d'aquests monjos que en saben molt de tota aquesta filosofia moderna; que no explicava falòrnies antigues, sinó que explicava vertaderament tot el que la teologia actual diu sobre la resurrecció, tot allò de què parlava l'Evangeli d'avui. El japonès l'escoltava amb molta atenció,

però amb els ulls que feia l'altre veia que no ho acabava d'entendre: «Has entès el que et dic sobre la resurrecció?» i li diu: «Sí, sí, però mostra'm la teva resurrecció, i aleshores ho entendre». Sigui el que sigui de la resurrecció després de la vida,

si la resurrecció no és ara i aquí, amb aquests ossos i amb aquesta carn, i amb tot el que sóc, mal podem fer l'experiència del que pugui significar la resurrecció després d'aquesta vida.

Cada pas és l'últim i definitiu, cada moment únic i *tempitern*, temporal i etern a la vegada. L'eternitat no ve després, filosòficament seria una contradicció. L'eternitat és l'altre cantó de la temporalitat: «Jo no l'entenc, Senyor; jo que voldria aturar tants moments de cada dia per fer-los eterns a dintre del meu cor» - cantava en Joan Maragall-.

Mostrar, viure, sentir, aquesta vida nova. Gairebé totes les traduccions en diuen «vida eterna». Què vol dir això de vida eterna? Hi ha una traducció d'aquesta paraula que em convenç,

La vaig trobar en un teòleg, que va passar tota la seva vida a traduir el Nou Testament. És una d'aquestes persones que admires i que poca gent coneix. Aquest autor tradueix «vida eterna» per «vida infinita». Vida infinita, vida! «Déu és Déu de vius». I estem mig morts quan no hem tingut la valentia d'eliminar el nostre ego. «Si el gra no mor... Qui no renuncia a ell mateix...» I anem moribunds per la terra, mig corferits, bornis, coixejant. No acabem de gaudir de la vida, perquè no ens atrevim a morir a nosaltres mateixos.

El preu de la felicitat és, evidentment, eliminar aquest ego que ens molesta, aquest petit individualisme egoista que és el que ens fa estar tristos.

Se m'ha demanat que parlés de la saviesa, i no sé massa què vol dir saviesa. Bé, una mica potser sí. El que m'agradaria, ja que haig de parlar de la saviesa, és aprendre de vosaltres, i per això, si no hi teniu cap inconvenient, m'agradaria que establíssim una mica de diàleg, que em preguntéssiu. No voldria fer aquells discursos que moltes

vegades es fan sobre un tema que no té res a veure amb el públic, m'agradaria que m'incitéssiu a parlar del que us interessés més. O sigui que, després que hagi dit algunes coses, m'agradaria invitar-vos al diàleg.

L'alegria és també un altre nom per a la saviesa, i un dels criteris de la salut espiritual i de la salut corporal és precisament trobar-se bé. Si no ens trobem bé, si tenim aquesta peresa, aquesta manca d'alegria, no ens adonem que una flor és bonica i que un ésser humà és molt més preciós. Però molt més. Si només veiem amb la nostra mirada concupiscent la utilitat

pragmàtica de la cosa, aleshores se'ns escapa aquest miracle de l'ésser humà que no és ni cos ni ànima, sinó que és cos i ànima conjuntament i inseparablement. La saviesa és una altra paraula per a l'alegria. L'alegria és, una mica, com la temperatura del meu estat espiritual. Si no em trobo bé, és a dir, si no sóc joiós i alegre, és que el meu cos no funciona i que la meva ànima està malalta.

Quan això ho he d'explicar a persones petites com és ara aquesta nena, dic: Mira, si et toca una mica de colònia, és tan agradable i tan bo; però, si tens un tall, pica! L'aigua de colònia és la mateixa; a l'un li pica i a l'altre li agrada. I li pica, perquè tenia una ferideta... Si nosaltres tenim ferides, ens piquen, ens fan mal les coses, i ens queixem a dojo, i si no tenim ferides, allò mateix és bonic, és un perfum i ens porta joia.

Deien alguns Pares de l'Església que Jesús no reia mai. Com pot ser? Si no riu, si sols plora, com pot ser Home perfecte? És una visió que desfigura la imatge del Fill de l'Home; és la visió d'un cristianisme que s'acaba el Divendres Sant. I deixa la Pasqua i la Resurrecció per quan hem arribat al final de la nostra

vida. Doncs no! I això ho pot experimentar qualsevol persona.

Solament si jo tinc aquesta pau, aquesta serenor, puc contagiar-la als altres. La pau, la serenor i el consol que a vegades tots necessitem.

La persona sàvia és aquella que sap assaborir la vida, treure'n tot el gust i el perfum!

Una llegenda russa conta que caminant Jesús i els seus deixebles per aquelles estepes de la santa Rússia, van passar davant de la carronya d'un animal ja mort que feia pudor, i -amb tota la concepció jueva que el mal i el pecat és fruit dels pecats anteriors- un dels

deixebles es tapa el nas, l'altre li tira una pedra, l'altre diu: quina pudor!, l'altre engega un rene contra aquella bèstia... Continuen caminant, i Jesús, després que aquells ja s'han esbravat una mica sobre aquella carcanada, els diu: «Us heu fixat quines dents més blanques tenia aquella pobra bèstia?» L'únic que encara era positiu, les dents blanques d'aquell animal, és allò que Jesús va veure. La resta, prou que es veu també!

A vegades ens entra un pessimisme, un derrotisme, una sensació que no es pot fer res que ens fa caure en el pecat de la tristesa. Però si aconseguim fer de nosaltres una obra d'art, el món serà molt més bonic. Si jo aconseguixo d'una manera no

egoïsta realitzar-me, salvar-me, tot el món queda en certa manera també salvat. No diem que, ressuscitant Crist, ressuscitem tots, ressuscitem també nosaltres? Si fem de la nostra fe cristiana només una superestructura ideològica, unes quantes idees fantàstiques, però només idees, això no és vida, això no és cristianisme.

La saviesa és el que tots els pobles han cercat i els profetes han predicat. És l'art de la vida, que veu aquest sol, aquestes estrelles, però que veu també aquest plor d'un infant o d'una mare que està desconsolada. La saviesa pertany també a la condició humana. La saviesa no és apol·línia, la saviesa no vol dir ser saberut o posseir molts coneixements especialitzats.

Una de les vegades que jo m'he emocionat -val a dir que m'emociono molt sovint, però no deixo que se'm noti- fou quan el Dalai Lama comentava no pas durant una conferència, perquè aleshores es podria pensar que era demagògia, sinó en un cercle de cinc o sis, que ell -no em citeu, si us plau, perquè els polítics em malinterpretaran i en podrien fer un mal ús- estava agraït als xinesos perquè li havien fet comprendre moltes coses anacròniques i dolentes del seu sistema i del seu

poble. Això no vol pas dir que els doni la raó, o que ell no lluiti, ni moltes altres coses... Però és que solament amb aquest esperit no perds la pau, no perds la serenitat, no perds la tranquil·litat... i nosaltres a vegades ens ofeguem en un got d'aigua!

I aleshores, naturalment, entra allò que avui dia ens fa més falta en el món familiar, en el món polític i en el món extern: la reconciliació. Sols la reconciliació trenca la llei del karma, sols reconciliant-me trenco la roda del «ara me la fas, ara me la pagues», i així ens destruïm els uns als altres... Quan ens pensàvem que la victòria era total, ara, després de cinc-cents anys, encara hi ha un continent que s'aixeca i ens demana comptes.

Sols la reconciliació. I reconciliar, com diu la mateixa paraula, és concili, és convocar-nos de nou i dialogar per arribar a demanar perdó, si cal.

Com pot ser que els cristians puguin resar el Parenostre i tolerin el deute que hi ha avui dia del Tercer Món respecte al Primer? És un escàndol de primera categoria! Ens escandalitzem que abans hi

havia esclavitud i que tothom ho tolerava, i ara no ens escandalitzem que els cristians no aixequin la veu cridant prou alt per a dir que el Tercer Món paga uns mil milions de dolars cada dia al Primer i que ha de disposar d'un 60 per cent dels seus guanys per a pagar els interessos, i que això sigui justícia. He vist una de les traduccions catalanes del Parenostre que m'ha sobtat una mica. «Perdoneu les nostres ofenses». El text diu: «Perdoneu els nostre deutes», i el deute és també aquest deute. I si la consciència cristiana no ens fa veure que vivim en un món intrínscament injust, no som conscients de la nostra vocació: la passió per la justícia i el seu Regne.

Però a vegades, i per això no estem alegres, volem servir dos senyors. El sant no és el just en el sentit que no ha fet cap mal, sinó que és l'apassionat per la justícia i que sap que hi ha una reconciliació i un perdó possibles en cada moment.

Ens falta confiança en nosaltres mateixos. Com puc creure en Déu si no crec en mi? Cal confiança en nosaltres mateixos! I ens falta confiança perquè hi ha aquest aspecte negatiu i mesquí en les

nostres vides. Sí, perquè tenim una idea, tant de l'alegria com de la perfecció completament idealista. La perfecció no vol dir no cansar-se, no vol dir no entusiasmar-se per una cosa i no exagerar de tant en tant en alguna altra. La frase de Jesús diu: «*En la vostra paciència guanyareu les vostres vides*». El text llatí tradueix literalment «in patientia vestra», però el grec *hipomonè* no vol dir només paciència, sinó que vol dir també tolerància. «*En la vostra tolerància guanyareu la vostra vida*» vol dir que, en el vostre saber suportar-vos, fins i tot a vosaltres mateixos, acceptareu també els altres.

Aquestes pedres d'aquesta església de Sant Martí han aguantat, han caigut, s'han enderrocats, les han tornades a posar... i l'església continua. Si una pedra d'aquestes té paciència de mil anys, nosaltres, que som més que pedres, no podem tenir paciència d'unes quantes mil setmanes? I si ara sembla que a Catalunya hi ha moments de crisi i aires de descristianització, i tantes altres coses, no ens podem mirar aquestes pedres amb un cert amor, una certa confiança, i molta esperança? Aprenem de les pedres! El cànon budista parla de

les «pedres vives». No crec que sant Pere ho copiés d'allà, però sembla que ha de ser veritat que les pedres són vives quan sant Pere ho diu, i el cànon budista també. Les pedres vives no són solament les pedres d'un monestir, d'una església o d'un edifici, també són les pedres vives de cadascun de nosaltres.

Si volem veure el món només amb el que diu el diari d'avui, no el veurem amb aquesta visió de serenitat, amb aquesta visió de profunditat. I aleshores caiem en l'altre pecat, que és el mateix: ens desanimem, ens cauen les ales, i ens diem: «Ves, com que no puc fer res!» Ja hi som: no puc fer res perquè m'he deixat engalipar per la visió quantitativa de les coses.

Si a Catalunya som sis milions de persones i vostè n'és una, no és una mica ridícul pensar-se que vostè sol pugui lluitar contra tots? «Vostè què s'ha cregut!» Això és fals! És una deformació merament quantitativa, com si la quantitat fos l'element fonamental de la realitat. Llavors, és clar, no ens ho prenem seriosament i ens desanimem, perquè què pot fer un contra sis milions? O que podem fer uns quants més contra tots els altres?

Sabeu què va contestar Chu En Lai a aquell representant de la nació catalana que, quan el va visitar, li digué: «Som sis milions?» Doncs va dir: «En quin hotel s'allotgen?», perquè sis milions per a la Xina no compten, no vol dir massa. Doncs sí, fins i tot aquests sis milions poden comptar, i poden comptar molt.

Catalunya no és ni massa gran ni massa petita, ni massa jove ni massa vella, i té monuments com aquest, i crec que val la pena d'enfortir la nostra esperança i la nostra alegria. Perquè, és clar,

si no hi ha esperança no hi ha alegria.

Això és com el raïm, tots els grans van junts. Tot va junt. Les virtuts, quan les especialitzem, ja s'han acabat. L'una porta a l'altra. Doncs, si estàs alegre, seràs tolerant, tindràs paciència, seràs optimista, faràs la teva feina sense cap pena i no cauràs en un messianisme de salvar el món. No! Som nosaltres els qui hem de canviar. Això és la *metanoia*, canviar la mentalitat nostra que a vegades ens fa veure les coses sense esperança i anem arrossegant els peus, i som moribunds perquè no acabem de morir plenament al nostre egoisme, a nosaltres mateixos, i aleshores no som ressuscitats.

¹ PANIKKAR ALEMANY, RAIMON, *Les icones del misteri: i experiència de Déu* Edicions 62, 1998